

СТАНОВИЩЕ

за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ в СА „Д.А.
Ценов“ – Свищов

Изготвил становището: проф. Любен Димитров Кирев, доктор по икономика, научна специалност „Политическа икономика“

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ по научната специалност „Политическа икономика“

Автор на дисертационния труд: Камелия Божидарова Цанова, докторант самостоятелна подготовка при катедра „Обща теория на икономиката на СА „Д.А. Ценов“ – Свищов

Тема на дисертационния труд: „Неформалната заетост на трудовия пазар (по примера на Северен централен район на България)“

Основание за представяне на становището: Участие в състава на Научното жури по защита на дисертационен труд, съгласно Заповед № 60 от 30.01. 2018 г. на Ректора на СА „Д. А. Ценов“ – Свищов

I. Общо представяне на дисертационния труд (предмет, обем, структура, литература, приложения):

Дисертационният труд изследва теоретико-методологическите и теоретико-практически аспекти на неформалната заетост. Извършена е оценка на неформалната заетост сред безработни лица от Северен централен район на България, както и насоки и препоръки за ограничаване на неформалната заетост в страната.

Дисертацията е в обем от 237 стандартни страници. Теоретичният анализ обхваща 216 страници, които е илюстриран с 14 таблици и 32 фигури. Структурата на дисертационния труд е балансирана, изложението е логично и подредено, ясно са формулирани предмета, целите и задачите на дисертационното изследване.

Обект на изследването са трудовия пазар и заетостта, а конкретното изследване или предметът е насочен към неформалната заетост и нейните ефекти върху икономиката и обществото. Дисертационната разработка има за цел да разкрие теоретичните и практически аспекти на неформалната икономика и заетост и чрез провеждане на емпирично изследване да се

очертаят социално-демографската характеристика, причините и мотивите за участие на безработните лица в неформалната заетост и на тази основа да се формулират препоръки и очертаят насоките за нейното ограничаване в страната. Целта на изследване е декомпозирана в четири научни задачи. Правилно определените обект, предмет, цел и задачи на изследването са предпоставка за реализирането на задълбочено научно изследване и доказване на дисертационната теза.

Дисертацията е разработена на базата на изключително богат литературен и емпиричен материал, които е използван добросъвестно. Списъкът с литературните източници включва 210 източника (89 на кирилица, 121 на латиница, от тях 78 електронни ресурса). Това е свидетелство за добра информираност и компетентност в областта на неформалната заетост и се явява предпоставка за задълбочеността на изследването. Информационните източници са цитирани по APA style (АПА стил стандарта).

Дисертационният труд включва и 5 приложения, които обхващат официални документи за безработните лица от Агенцията по заетостта (Бюрата по труда) на включените в СЦР областните градове и анкетната карта от проведеното емпирично изследване.

II. Преценка на формата и съдържанието на дисертационния труд

1. Актуалност и разработеност на изследвания в дисертацията научен проблем

Дисертационното изследване е насочено към един изключително актуален и съществен проблем за българската икономика – неформалната заетост. Универсални обективни фактори, свързани с развитието на ИКТ технологиите, слединдустриалния етап на развитие, промените в организацията на труда и пр., породиха нови „обременени“ с неформалност сегменти на заетост. Заетостта извън сферата на трудовото законодателство, системите за социално осигуряване и охрана на труда са пряко свързани с растежа на икономиката ни, функционирането на данъчната и осигурителна система, провеждането на адекватна макроикономическа политика, предлагането на публични блага и пр. Всичко това придава изключителна актуалност и значимост на дисертационната разработка.

2. Структура и съдържание на дисертационния труд

Дисертационният труд има класическа за подобен род структура и се състои от въведение, три глави, заключение, използвана литература, приложения. При разработката на дисертацията е възприет дедуктивният подход на изследване с преход от общите теоретико-методологически аспекти на неформалната икономика и заетост, към теоретико-практическите измерения на неформалната заетост и практическа верификация на теоретичните постановки.

В съдържателно отношение разработката включва:

Въведение. Въвеждащата част съдържа всички необходими структурни елементи. Изведени са актуалността и степента на разработеност на темата. Ясно дефинирани и определени са предметът и обектът, целите и задачите на изследването, които са предпоставка за аргументирано доказване на формулираната изследователска теза. Коректно са представени методологията на изследването, теоретичната и информационна база, ограничителните условия и трудностите, придружаващи изследователското търсене.

Първа глава има теоретико-методологически характер. Изследването е насочено към разкриване генезиса и еволюцията на теорията за неформалната икономика и заетост, основните теоретични подходи за тяхното обяснение и определяне същността на неформалната заетост.

Във **втора глава** авторът прави социално-икономически анализ на неформалната заетост. Изследват се подходите и методите за измерване на неформалната икономика, обстойно са разкрити причините за същността и развитието на неформалната заетост. Анализират се формите на неформалната заетост, включително новите, „обременени“ с неформалност сегменти на трудовия пазар като съизпълнителство, аутсорсинг, аутстафинг, дистанционна заетост (телекомпютинг, телеработа) и др. Като завършек на главата се разкриват ефектите на неформалната заетост върху икономиката.

В **трета глава** теоретичните постановки са оценени емпирично на базата на анкетно проучване на неформално заети безработни от Северен централен район на България. В нея авторът разглежда социално-демографската характеристика на неформално заетите безработни от СЦР, както и оценките на самите безработни по отношение на мотивите,

причините, участието и отношението им към неформалната заетост. Логичен завършек на главата и дисертацията е точка трета, където са направени, според авторовото виждане, препоръки и изведени насоки, за ограничаване на неформалната заетост.

Заклучението на дисертационния труд има характер на обобщен преглед на изложението като цяло.

3. Мнение за езика, обема и инструментариума на дисертационния труд

Структурата на дисертационния труд е балансирана, изложението е логично последователно и подредено. Изложението се отличава с целенасоченост и смислова свързаност на частите на изследването. Езикът на изложение е точен и ясен, стилът е стегнат, на места се наблюдава стремеж към твърде дълги абзаци. Анализираните проблеми са подходящо илюстрирани и визуализирани с таблици и фигури.

4. Мнение доколко авторефератът отразява точно и пълно труда

Авторефератът е в обем от 34 страници, включително справката за приносните моменти, декларация за оригиналност и достоверност и списък на научните публикации на докторанта. Коректно и синтезирано авторефератът отразява структурата и съдържанието на дисертационния труд. По темата на дисертацията са представени шест публикации (2 статии и 4 научни доклада), които съдържат основни идеи от дисертационното изследване.

III. Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд

Приемам предложената справка за приносните моменти. В тази връзка бих отбелязал следните няколко нови момента:

1. По отношение на първия от приносите за интерпретирането на теорията за неформалността бих добавил, че теоретичното изясняване същността на теорията за неформалността е направено в духа на интеграционните тенденции в икономическата мисъл с използване на интердисциплинарния подход. В тази част умело са вплетени елементи на макроекономиката с теорията за икономическото развитие и историята на икономическите учения — класицизъм и неокласицизъм, неоинституционализъм. Това е характерно за цялата първа глава и особено за параграф 1.2.

2. В нашата икономическа и социологическа литература има редица изследвания за сивата, скритата, икономиката в сянка, неформалната икономика. Дисертационният труд е първото по рода си изследване у нас с емпирични данни за официализирани безработни лица от определен район на страната, които участват в неформални трудови отношения.

3. Безспорно постижение е направения опит за изясняване на антицикличните и процикличните въздействия на неформалната заетост. Обосновано авторът твърди, че тези въздействия зависят от формата на неформална заетост, мястото на заетост (във формалния или неформален сектор), характера на заетостта (принудителна или резултат на доброволен избор), отрасловото разпределение на неформално заетите. Аргументирано се отстоява разбирането за антицикличния и процикличен характер на определени форми на неформална заетост.

4. Несъмнен познавателен интерес буди и разкритото взаимодействие и взаимозависимост между неформалната заетост и безработицата, изведените две различни зависимости между тях – високото равнище на безработица води до нарастване на неформалната заетост (права зависимост), а чрез абсорбиране на безработните неформалната заетост от своя страна поражда намаляване на равнището на безработица (обратна зависимост).

V. Критични бележки, въпроси и препоръки по дисертационния труд

Нямам критични въпроси. Към докторанта имам следните въпроси:

1. На стр. 8 при четвъртата научна задача се говори за разкриване на социално-демографската характеристика на неформално заетите по определени признаци, включително и джендърен, а на стр. 152, 159 за полово-възрастова структура на неформално заетите. В духа на разгорялата се дискусия за приемането на Истанбулската конвенция счита ли авторът за правилна употребата на изрази джендърен признак?

2. В § 2.4. авторът обосновано пише и за определени положителни ефекти на неформалната заетост върху икономиката, както и за задължително отчитане на нейните мащаби. Какъв според докторанта трябва да бъде, ако може така да го наречем приемливия, размер на неформалната заетост и икономика в БВП на нашата страна.

Специалистите от Центъра за изследване на демокрацията изчисляват този дял на 34,8%, докторантът я изчислява за 2015 г. на 27,7%. Какъв дял е приемлив в действителност за страната на този етап?

V. Обобщена оценка на дисертационния труд и заключение

Представеният за изготвяне на становище дисертационен труд е посветен на актуален и значим за теорията и практиката проблем. Чрез разработването му авторът показва добро познаване на литературните източници, коректно отношение към изследователския процес, безспорни възможности за изследователска работа - умения за провеждане на емпирични изследвания, критично осмисляне на научни тези, възможности за обобщения и предлагане на решения и провеждане на задълбочен научен анализ. Дисертационният труд е цялостно и самостоятелно научно изследване, което напълно съответства на Закона за развитието на академичния състав в РБългария, на Правилника за неговото прилагане и Правилника за прилагане ЗРАСРБ в СА „Д. А. Ценов“ – Свищов. Казаното за теоретичните и практически достойнства на дисертационния труд ми дава основание **да предложи на членовете на уважаемото научно жури да присъдят на докторант Камелия Б. Цанова образователната и научна степен „доктор“ по научната специалност „Политическа икономика“.**

Гр. Свищов,
09.III. 2018 г.

Изготвил становището: 
(проф. д-р Любен Кирев)